

3. Капранчикова К.В. Мобильные технологии в обучении иностранному языку студентов нелингвистических направлений подготовки. *Язык и культура*. Вып. № 1(25). 2014. С. 84–94.
4. Коваль Т.І. Інтерактивні технології навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2011. № 6(26). URL : <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/546/451>.
5. Петрик А. 10 мобільних додатків для вивчення іноземної мови. URL : <http://www.uamodna.com/articles/10-mobilnyh-dodatkov-dlya-vyvchennya-inozemnoyi-movy/>.
6. Eteokleous N. Evaluating computer technology integration in a centralized school system. *Computers & Education*. Oxford, UK : Elsevier Science Ltd., 2008. 51. P. 669–686.
7. O'Malley, C., Vavoula, G., Glew, J. P., Taylor, J., & Sharples, M. (2005). Guidelines for Learning/Teaching/Tutoring in a Mobile Environment. Retrieved 7 July, 2009. URL : http://www.mobilearn.org/download/results/public_deliverables/MOBIlearn_D4.1_Final.pdf.
8. Smyth G. Educational content anytime, anywhere on any device / Mobile learning anytime everywhere. A book of papers from MLEARN 2004. Edited by Jill Attewell and Carol Savill-Smith. Blackmore Ltd, Shaftesbury, Dorset, 2005. P. 177–182.

УДК 811.111'42:[82.0:130.123.1]

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ КОНТРАСТУ ЯК ПРИНЦИПУ ХУДОЖНЬОГО ОСВОЄННЯ ДІЙСНОСТІ

COMMUNICATIVE-PRAGMATIC PECULIARITY OF CONTRAST AS A PRINCIPLE OF ARTISTIC REFLECTION OF EVENTS

Гриня Н.О.,
orcid.org/0000-0002-0399-7008
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів
Львівського національного університету імені Івана Франка

Стаття присвячена проблемі комунікативно-прагматичної своєрідності контрасту як стійкого і постійно відтворюваного принципу організації прозового тексту. На матеріалі праць вітчизняних та іноземних лінгвістів з'ясовано, що контраст як основний принцип літературно-художнього відображення подій стає носієм величезного культурного інформаційного потенціалу. Проаналізовано контраст у межах диктемної побудови тексту та досліджено ремо-домінантну структуру диктем і диктемних груп досліджуваних англомовних художніх прозових текстів.

Ключові слова: контраст, комунікативно-прагматична своєрідність, принцип організації прозового тексту, диктемна побудова тексту, ремо-домінантна структура.

Статья посвящена проблеме коммуникативно-прагматической особенности контраста как устойчивого и постоянно воспроизводимого принципа организации прозаического текста. На материале работ отечественных и зарубежных лингвистов выяснено, что контраст как основной принцип литературно-художественного отображения событий становится носителем огромного культурного информационного потенциала. Проанализирован контраст в пределах диктемого построения текста и исследована ремо-доминантная структура диктемы и диктемных групп исследуемых англоязычных художественных прозаических текстов.

Ключевые слова: контраст, коммуникативно-прагматическая особенность, принцип организации прозаического текста, диктемое построение текста, ремо-доминантная структура.

The article deals with the problem of communicative-pragmatic peculiarity of contrast as a stable and constantly reproducible principle of the organization of a prose text. On the material of the works of domestic and foreign linguists it has been found that contrast as the main principle of literary and artistic reflection of events becomes a bearer of enormous cultural information potential. The contrast has been analyzed in the framework of the dictum construction of the text. The rHEME-dominant types of dictum and dictum groups of the studied English-language artistic prose texts have been investigated.

Key words: contrast, communicative-pragmatic peculiarity, the principle of organization of prose text, dictum text construction, rHEME-dominant types of dictum.

Постановка проблеми. Смысловітвірний потенціал контрасту і мовностилістичні засоби його реалізації в англомовному художньому прозовому тексті маркують художнє світобачення письменника, і засіб актуалізації цього потенціалу досліджується у широкому культурно-

історичному контексті з урахуванням епістеми певного періоду.

Адже «текст, занурений в культурний простір епохи, культурологічний тезаурус адресата, відображає особливості авторської особистості, його знання, лексикон, образ світу, конкретні цілі й мотиви» [1, с. 115]. У цьому дослідженні виходимо з того, що концептуальна зумовленість лексичної структури тексту відображає «залежність лексичних елементів, їхніх зв'язків і відносин від комунікативного наміру автора і загальної цільової програми тексту» [1, с. 361–362].

Метою статті є опис комунікативно-прагматичної своєрідності контрасту як принципу художнього освоєння дійсності. **Завданням статті** є – дослідити реалізацію комунікативно-прагматичного потенціалу контрасту як принципу художнього освоєння дійсності в англomовному художньому прозовому тексті. Розв'язання поставленого завдання потребує огляду теоретичних праць вітчизняних та іноземних науковців у лінгвістиці та аналізу лексикографічних джерел. З огляду на численні підходи до трактування контрасту ця лінгвальна категорія досі залишається складним та багатоаспектним об'єктом дослідження з багатоманітністю концепцій, в чому і полягає **актуальність** дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Комунікативно-прагматична своєрідність контрасту як стійкого і постійно відтворюваного принципу організації прозового тексту потребує аналізу на рівнозначному матеріалі англomовних художніх прозових текстів ХХ ст. Вивчення авторитетних філологічних думок текстової епохи ХХ ст. показує, що попри незгасний інтерес до художнього тексту, немає наразі дослідження, в якому б контраст розглядався як відправна точка у процесі аналізу художнього прозового тексту, який відбиває «процес і результат мовної діяльності» [2, с. 8] письменників ХХ ст. у культурномовному контексті. Отже, комплексне вивчення функціонування контрасту в англomовному художньому прозовому тексті, виявлення взаємодії його емоційно-естетичної функції не тільки з контентом конкретного художнього твору, а й із загальними естетичними поглядами автора представляє певний теоретичний і практичний інтерес. Само собою заперечення традиційного погляду на первинність навколишньої дійсності, на ставлення мистецтва до життя йде врозріз із загальноприйнятою думкою і актуалізується через контраст – принцип художнього освоєння цієї дійсності. Уже цим фактом контраст закладений у парадигму ознак для визначення художньої

мови, яка описує художню картину світу палітрою нерозв'язних протиріч поміж особистістю і навколишнім світом. Настрої письменників ХХ ст. постійно коливаються між захопленнями і відчаєм, натхненням і розчаруванням, ентузіазмом і скорботою, що приводить до зіткнення уявлень і почуттів, далеких і навіть протилежних [3].

Отже, контраст як основний принцип літературно-художнього відображення подій стає носієм величезного культурного інформаційного потенціалу і психологічним інструментарієм англomовних письменників ХХ ст., використовуваним для вираження світосприйняття суперечливого, але наповненого устремліннями до соціальної гармонії. Отже, **контраст** є спосіб подолання усталених риторичних канонів, принцип лінійно-синтагматичної організації сучасного художнього прозового тексту [4, с. 8].

Відповідно до концепцій художнього світосприйняття ХХ ст. реалізацію прагматичного потенціалу контрасту як принципу художнього освоєння дійсності простежуємо у трьох групах концептуально-бінарних опозицій:

– загальнолюдські універсальні опозиції 'колективного несвідомого' [5, с. 142–143]: *старе ↔ нове, вічне ↔ минуле, істинне ↔ хибне, добро ↔ зло, свобода ↔ рабство*, що мають архетипічний характер;

– філософсько-культурні опозиції текстової епохи ХХ ст.: *духовне ↔ матеріальне, ідеальне ↔ дійсне, нескінченне ↔ кінцеве, діяльність ↔ споживачтво, єдність ↔ різноманіття, індивідуальне ↔ універсальне, система ↔ еkleктика, своє ↔ чуже, свобода ↔ жорстокість*;

– індивідуально-авторські опозиції, вибір яких в якості змістотвірних в організації англomовного художнього прозового тексту визначається їхньою відповідністю основним темам словесної творчості письменників.

Мова літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст. має флукуаційний набір регулярно відтворюваних лексичних одиниць і слугує для створення особливого неореалістичного (newrealism), постмодерністського (postmodernist) стилю [6, с. 265]. Показово, що англomовне художнє письмо кінця ХХ ст. фіксує, як часто старі формули виправляються і висвітлюються новими, і навпаки [J. Dowson, S. Earnshaw 1995; I. Hassan 1987; W. Peer, S. Chatman 2001]. Можна констатувати, що стильова специфіка контрасту зумовлена традицією використання його як принципу лінійно-синтагматичної організації мовного твору в одній з важливих культурних сфер текстової епохи ХХ ст. – художній прозі. А сам образний

компонент контрасту пов'язаний з тим, що абсолютна більшість лексичних одиниць, що входять до складу стилістичних фігур досліджуваних текстів, заснованих на принципі контрасту, це мовні одиниці, що відрізняються образністю, експресивністю, емотивністю. Отже, за нашими спостереженнями, конотація контрасту відрізняється різноманіттям компонентів (які стали базовими етапами цієї дисертаційної праці), а саме:

– культурний компонент, пов'язаний з літературним напрямом;

– стильовий, який вказує на приналежність контрасту до мовних засобів художнього прозового тексту, сформованого наприкінці ХХ ст.;

– прагматичний, оскільки контраст актуалізується у фігурах мови, що представляють художні образи світу і впливають на людські почуття;

– емоційно-експресивний, що виражає оцінку автора і визначає емоційну тональність романтичного поетичного тексту.

Отже, конотація контрасту, що полягає в різкому протиставленні різних змістовно-сміслових елементів прозового тексту з метою створення естетичного впливу на адресата, є не тільки інструментарієм відображення навколишнього світу, сформованого англомовною літературною традицією наприкінці ХХ ст., але й одним з найважливіших способів актуалізації авторських задумів. Таким чином, можна констатувати, що контраст, будучи одним з найважливіших механізмів художнього пізнання, що дозволяє розкрити складне діалектичне протиріччя зображуваного, системно маніфестується в межах художнього простору англомовного художнього прозового тексту. При цьому, пронизуючи різні його рівні і виступаючи стрижнем твору, контраст:

1) містить в собі текстотвірний потенціал і забезпечує структурно-сміслову єдність текстового простору;

2) слугує засобом художнього відображення дійсних чи приписуваних зображуваному об'єкту протиріч;

3) функціонує як окремо узятий виразний засіб для підкреслення сторін зображуваного об'єкта [7, с. 12; 8, с. 20].

Контраст є прагматично значущим феноменом художнього прозового тексту, його організуючий потенціал проглядається в композиційно-сюжетній побудові прозових творів, при цьому функційна багатоплановість контрастних засобів реалізується через стилістичні фігури і тропи і аналізується у цій праці з позиції диктемного членування тексту (під диктемою – (лат.) *'dicto* = *я говорю* – розуміємо елементарну тематизуючу

одиницю зв'язного тексту [9, с. 18], а під диктемним членуванням – «чотири функційно-знакових аспекти мови: номінацію, предикацію, тематизацію і стилізацію. Номінація здійснює іменування загальної ситуації, предикація відносить це найменування до дійсності, тематизація забезпечує цілісність тексту, стилізація визначає вибір мовних засобів для ефективної передачі інформації» [10, с. 63]. Текстові одиниці традиційно номінуються надфразовою єдністю. Це – відтинок мовлення, що складається з двох чи більше речень, об'єднаних спільністю теми в композиційно-синтаксичну конструкцію. Під час семантико-структурної сегментації тексту виокремлюють дві основні семантико-структурні одиниці – висловлення (реалізоване речення) і надфразову єдність (ряд висловлень, об'єднаних семантично і синтаксично в єдиний фрагмент). «Надфразові єдності своєю чергою об'єднуються у більші фрагменти-блоки, що забезпечують тексту цілісність завдяки реалізації дистантних і контактних смислових і граматичних зв'язків» [11, с. 21–24].

У подальшому аналізі поняттєвого апарату вважаємо за доцільне об'єднати поняття схеми з поняттям диктеми, яка може складатися з одного або декількох речень і як складова частина комплексної структури (тексту) виокремлюється чіткою функцією щодо вираження певної теми. М.Я. Блох відзначає, що текст тематизується диктемами, які завдяки смисловій взаємодії об'єднуються в диктеміні групи – «гіпердиктеми» [12, с. 120]. Таке об'єднання диктемою корелює з надсхемними утвореннями, які роблять внесок у розвиток задуму твору.

Вважаємо за доцільне розглядати контраст у межах диктемно побудови тексту, адже на всіх щаблях формування елементарною його одиницею виступає саме диктема. Оскільки вона присвячена одній мікротемі (у нашому конкретному випадку – контекстуальний фрагмент тексту з локацією контрасту), то в ній неодмінно присутні ключові слова одного семантичного поля (на рівні системи мови) або тематичного поля (на рівні тексту). А.Я. Шайкевич вважає перспективним зведення ключових слів контексту в семантичні центри (*далі* – СЦ). Групи ключових слів у своїй сукупності служать конденсованим індикатором тем, стилізації тексту [13, с. 38].

Отже, *диктемно членування тексту* відносимо до основних підходів вивчення контрасту. Тут опираємося на дослідження В.Р. Щербик [14, с. 5], в якому визначаються семантичні типи диктемою, *ремо-домінантна структура* диктемно

груп певних тематико-семантичних типів, а також комунікативна (ремо-домінантна) структура тексту. Дослідник констатує, що рематична домінанта текстового фрагмента відповідно до реми містить ключову інформацію на рівні тексту, тобто є істотним чинником у структуруванні текстових відрізків, більших за речення. Рематична домінанта формує смислові ядра, акумулюючи основні моменти розгортання змісту, що дозволяє услід за М.А.К. Халлідеем розглядати «актуальне членування як організуючий аспект змісту текстових одиниць» [15, с. 107].

Отже, аналізуючи текст на диктемному рівні, схилиємося до думки, що рематична домінанта певного семантичного типу актуалізує тип диктеми, передає її смислове ядро (мікротему). У випадку, якщо диктема дорівнює окремому реченню, її актуалізація здійснюється за комунікативно-семантичним типом домінуючої реми. Ремодомінантну структуру диктем і диктемних груп досліджуваних англомовних художніх прозових текстів подано за такою схемою (рис. 1).

Диктема і художній прозовий текст є крайніми полюсами в цьому ланцюгу, які «поділені на диктеми, диктемні групи. Водночас вони є мовними утвореннями, комбінації яких констатують текст як завершений твір» [14, с. 15]. Залежно від типів диктем і диктемних груп, дотримуємось запропонованого В.Р. Щербик поділу тек-

стів англомовного художнього дискурсу на два типи [там само]:

– диктемно-однотипні, утворені групою ремодомінантного типу;

– диктемно-багатотипні, утворені з декількох різнотипних диктемних груп. Останні, з огляду на виокремлену Р. де Богранде і В. Дресслером (1981) категорію інформативності у реалізації комунікативного завдання англомовного художнього прозового тексту, поділяємо на: а) головні, що несуть основне інформативне навантаження в тексті; б) додаткові, функція яких полягає в уточненні змісту головних.

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Отже, на наш погляд, вельми важливо, що в англомовних художніх прозових текстах диктемні групи розташовуються дискурсивно (тобто у логічній послідовності) і вступають у відносини головної групи – інформативно-навантаженої, яка зазвичай перебуває в постпозиції до них. Таким чином, комунікативно-прагматична своєрідність контрасту як принцип художнього освоєння дійсності є важливим засобом інтерпретативного компоненту семантичного простору сучасного англомовного художнього прозового тексту і слугує провідником у процесі змістової організації об'єктивної дійсності. Проте феномен контрасту не є однозначним для сучасного мовознавства і потребує подальшого дослідження.

Рис. 1. Ремодомінантна структура тексту

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Болотнова Н.С. Филологический анализ текста : учеб. пособие / Н.С. Болотнова. Москва : Флинта : Наука, 2007. 520 с.
2. Серебряков А.А. Романтический текст в лингвопоэтическом аспекте (на материале художественной прозы и метапоэтик Г. фон Клейста) : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.19 ; 10.02.04. Ростов-на-Дону, 2010. 531 с.
3. Travers M. An Introduction to modern European Literature. From Romanticism to Postmodernism. N. Y. : Saint Martin Press, 1998. 281 p.
4. Шинкаренко Ю.В. Прием контраста и система разноуровневых языковых средств его выражения в поэмах А.С. Пушкина : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык». Ростов-на-Дону, 2006. 19 с.
5. Леві-Стросс К. Структурна антропологія. Київ : Основи, 1997. 387 с.
6. Бехта І.А. Авторське експериментаторство в англомовній прозі ХХ століття. Львів : ПАІС, 2013. 268 с.
7. Торосян М.С. Феномен контраста в аспекте концептуальної організації художественного тексту: На матеріалі мови післявоєнної прози : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. Ставрополь, 2005. 184 с.
8. Станиславская С.А. Контраст как принцип организации поэтического текста (на материале ранней поэзии А. Ахматовой и Н. Гумилева) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Саратов, 2001. 195 с.
9. Жеребило Т.В. Словарь лингвистических терминов. Изд. 5-е, испр. и доп. Назрань : ООО «Пилигрим», 2010. 486 с.

10. Блох М.Я. Диктема в уровневой структуре языка. *Вопросы языкознания*. Москва, 2000. № 4. С. 56–67.
11. Валгина Н.С. Теория текста. Москва : Логос, 2004. 280 с.
12. Блох М.Я. Теоретические основы грамматики. Москва : Высшая школа, 2004. 237 с.
13. Шайкевич А.Я. Дистрибутивно-статистический анализ текстов : автореф. дис. на соиск. учен. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.21 «Прикладная и математическая лингвистика». Ленинград, 1982. 35 с.
14. Щербик В.Р. Единицы текста и их семантическая организация (на материале английских коротких рассказов) : автореф. дис. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки». Москва, 1993. 16 с.
15. Halliday M.A.K. *Linguistic Function and Literary Style / Explorations in the Functions of Language*. London, 1974.

УДК 161.26: 81'373.612.2:003.07:7.017.4

ЛІНГВАЛЬНИЙ ТА ЕКСТРАЛІНГВАЛЬНИЙ ІНВЕНТАР В АНГЛОМОВНОМУ КОМІКСІ

LINGUAL AND EXTRA-LINGUAL INVENTORY IN ENGLISH-LANGUAGE COMICS

Івасишин М.Р.,

orcid.org/0000-0003-4368-7589

здобувач кафедри англійської філології

*Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника*

У статті розглядаються лінгвальні та екстралінгвальні засоби вираження мультимодальності в англomовному коміксі в якості візуально-графічного тексту. В статті на прикладі англomовних коміксів висвітлюються вербальний, вербально-невербальний та невербальний інвентар текстового простору. Кожен вищезазначений інвентар характеризується конкретною перспективою реалізації. Взаємозв'язок лінгвальних та екстралінгвальних елементів в англomовному коміксі забезпечує когерентність текстового простору в стилістичному та логіко-стилістичному аспектах. Крім того, такий взаємозв'язок вдосконалює структуру, інформативність, цілісність та зв'язність коміксу.

Ключові слова: модальність, дейксис, метафора, шрифт, колір.

В статье рассматриваются лингвальные и экстралингвальные средства мультимодальности в англоязычном комиксе в качестве визуально-графического текста. В статье на примере англоязычных комиксов представляются вербальный, вербально-невербальный и невербальный инвентар текстового пространства. Каждый вышеупомянутый инвентар характеризуется конкретной перспективой реализации. Взаимосвязь лингвальных и экстралингвальных элементов в англоязычном комиксе обеспечивает когерентность текстового пространства в стилистическом и логико-стилистическом аспектах. Кроме того, такая взаимосвязь совершенствует структуру, информативность, целостность и связность комикса.

Ключевые слова: модальность, дейксис, метафора, шрифт, цвет.

The article deals with the linguistic and extra-linguistic means of multimodality in English-language comics as visual graphic texts. The article demonstrates the examples of verbal, verbal-non-verbal and non-verbal inventory (of multimodality) taken from DC and Marvel Comics. Each inventory is characterized by specific implementation. The interconnection of linguistic and extra-linguistic elements in English-language comics ensures the coherence of textual space in terms of stylistic and logical-stylistic aspects. In addition, such interconnection improves the structure, informational content, integrity and connectivity of comics.

Key words: modality, deixis, metaphor, font, color.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Англomовний комікс, як мультимодальний текст, має складну семіотичну систему, яка охоплює сукупність модусів, функціонування яких зводиться до передачі повідомлення із різних перспектив оповіді. Різноманіття перспектив оповіді сприяє комунікативній узго-

дженості та цілісності текстового простору. Усі фрагменти англomовного коміксу є результатом мультимодальної комунікації між автором та читачем крізь призму застосування вербальних та невербальних елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема функціонування засобів мультимодальності досліджується багатьма вітчизняними